

правоохоронного органу), що спричинило смерть потерпілого.

Відповідь на це питання опосередковано надається у абзаці 3 пункту 11 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 р. № 10, згідно з яким якщо під час розбою чи вимагання було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, або останнього було умисно вбито, дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю злочинів – за частиною четвертою статті 187 чи статтею 189 КК України і частиною другою статті 121 або пунктом 6 частини другої статті 115 КК України [2].

Зважаючи на наведене тлумачення положень кримінального законодавства, пов'язаного зі спричиненням умисного тяжкого тілесного ушкодження, випадки заподіяння такого ушкодження спеціальному потерпілому у зв'язку з виконанням цим потерпілим службових обов'язків, що спричинило смерть останнього, треба кваліфікувати за сукупністю відповідної статті, яка передбачає відповідальність за таке діяння (ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 345-1, ч. 2 ст. 346, ч. 1, 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398, ч. 2 ст. 405 КК України) та частиною 2 ст. 121 КК України.

Проте, як вже зазначалось, максимальна межа санкції ч. 2 ст. 121 КК України становить десять років позбавлення волі. Водночас максимальні межі ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 345-1, ч. 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398 КК України становлять 12 років позбавлення волі.

Під час призначення покарання у порядку ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень суд може визначити остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, а тому у разі призначення покарання за один зі злочинів, передбачених ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 345-1, ч. 3 ст. 346, ч. 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398 КК України, за сукупністю зі злочином, передбаченим ч. 2 ст. 121 КК України, шляхом поглинення покарань факт спричинення смерті потерпілому не вплине ні на суворість покарання, ні на суворість кримінальної відповідальності загалом.

На нашу думку, необережне спричинення смерті як наслідок умисного тяжкого тілесного ушкодження становить підвищений ступінь суспільної небезпечності останнього, а тому потребує врахування у ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 345-1, ч. 2 ст. 346, ч. 1, 3 ст. 350, ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 398, ч. 2 ст. 405 КК України як особливо обтяжуючої обставини.

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Про судову практику у справах про злочини проти власності: постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. № 10. Верховний Суд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>.

Олександр КУЧЕРОВСЬКИЙ

ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

Широкомасштабне вторгнення військ російської федерації на територію нашої держави та вчинення ними численних звірств проти мирного населення та інших злочинів проти інфраструктури, промислових об'єктів, довкілля тощо неабияк актуалізувало дискусію з приводу визначення поняття «воєнний злочин» у кримінальному праві України, а також щодо необхідності та способу його закріплення у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України).

Після того як Верховною Радою України 21 серпня 2024 р. було ратифіковано Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) та у подальшому до КК України було внесено зміни згідно із Законом України № 4012-IX від 09 жовтня 2024 р., термін «воєнні злочини» нарешті отримав закріплення у вітчизняному кримінальному законодавстві, а саме у ст. 438 КК України, але питання щодо співвідношення цих діянь із військовими кримінальними правопорушеннями залишається відкритим.

Крім того, хоча поняття «воєнні злочини» було включено до тексту КК України, проте, починаючи з назви і закінчуючи конструкцією статті, законодавча регламентація цих злочинів потребує подальшого вдосконалення в частині приведення її диспозиції у відповідність із ст. 8 Римського статуту МКС. Також законодавець визначив воєнні злочини за допомогою викладення переліку відповідних діянь, що їх становлять, у диспозиції лише однієї норми – ч. 1 ст. 438 КК України. У такому разі віднесення до цієї групи інших складів кримінальних правопорушень, котрі вчені також вважали воєнними злочинами, відтепер вважається проблематичним.

Переходячи до розгляду питання, відзначимо, що сам термін «воєнні злочини» з'явився лише в 1945 р. у ст. 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі, де зазначалося, що такими слід вважати порушення законів і звичаїв війни, що включають вбивства, жорстоке поводження або депортацію цивільного населення на окупованих територіях, вбивство або жорстоке поводження з військовополоненими, вбивство заручників, розкрадання державної або приватної власності, безглузде руйнування населених пунктів, що не зумовлене воєнною необхідністю. Женевські конвенції 1949 р., в яких було кодифіковано міжнародне гуманітарне право після Другої світової війни, окрім іншого, містять перший в історії перелік воєнних злочинів, під якими розуміли серйозні порушення конвенцій, враховуючи специфіку відносин, врегульованих кожною із них. Причому кожна з чотирьох Женевських конвенцій 1949 р. подає власний перелік серйозних порушень, разом створюючи єдину систему [1, с. 101].

Але на сьогодні найактуальнішим міжнародним правовим актом у питаннях визначення воєнних злочинів виступає саме Римський статут МКС, підписаний у 1998 р., котрий набрав законної сили в 2002 р. після того, як понад 60 країн світу його ратифікували. Римський статут не тільки зміг консолідувати в собі всі склади воєнних злочинів, розкиданих до цього у багатьох міжнародних джерелах міжнародного гуманітарного права, але й надати більш-менш чітке тлумачення кожному з них [2, с. 457].

Що стосується вітчизняного кримінального законодавства, то після того як законодавець змінив назву ст. 438 КК України на «Воєнні злочини», до такої категорії унеможливлено віднесення діянь, передбачених іншими нормами КК України, котрі, як вважали вітчизняні вчені та практичні працівники, належали до аналізованої категорії. Наприклад, на думку судді Верховного Суду Н. Стефанів, систему воєнних злочинів за КК України складали: мародерство (ст. 432 КК України); насильство над населенням у районі воєнних дій (ст. 433 КК України); погане поводження з військовополоненими (ст. 434 КК України); незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею (ст. 435 КК України); порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України); застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК України). Найманство (ст. 447 КК України) також може прирівнюватися до воєнних злочинів, якщо спеціальною метою є використання найманців саме у воєнних конфліктах, що сприяє розширенню їхніх масштабів [3, с. 12]. Майже такий перелік наводить і дослідниця воєнних злочинів на дисертаційному рівні М. Піддубна [2, с. 101].

Після набуття чинності Законом України № 4012-IX від 09 жовтня 2024 р. система «воєнних злочинів» у вітчизняному КК України складається з однієї норми – ст. 438 КК «Воєнні злочини». Диспозиція цієї статті потребує удосконалення в частині приведення її у відповідність із положеннями ст. 8 Римського статуту МКС.

1. Піддубна М. В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2016. Т. 2. Вип. 40. С. 98–101.

2. Морозюк Н. С. Значення військових насильницьких кримінальних правопорушень // *Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph / ed. by V. M. Stratonov*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. С. 440–467.

3. Стефанів Н. Воєнні злочини: особливості кваліфікації за міжнародним та національним законодавством. Київ, 2024. 43 с. *Верховний Суд*. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_voen_zlochunu_NSHSU.pdf.